

Anneler ve Adolesan Çocukları Arasında Cinsellik Konusunda İletişim: Annelerin Bakış Açısı[†]

Belgin AKIN*

Emel EGE**

Çiğdem ARIKAN***

Dane BURSA****

Nesime DEMİRÖREN*****

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, Konya.
e-mail: belak1@hotmail.com

** Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, Konya.

*** Prof. Dr., Sosyal Hizmet
Uzmanı (Emekli), Ankara.

**** Hemşire, Gazi Üniversitesi
Tıp Fakültesi, Ankara.

***** Öğr. Gör., Bil. Uzm.,
Selçuk Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Fakültesi Hemşirelik
Bölümü, Konya.

Özet

Amaç: Çalışmanın amacı anneler ve adolesan çocukları arasında cinsellik ile ilgili iletişimi annelerin bakış açısı ile incelemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı bir çalışmadır. İç Anadolu Bölgesi'ndeki bir ilde bulunan üç sağlık ocağı bölgesinde çalışılmıştır. Araştırmanın örneğini sağlık ocağına hizmet almak amacı ile başvuran 14-17 yaş arası kız/erkek çocuğu bulunan 273 anne oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında annelerin sosyo-demografik özellikleri, cinsellik konusunda çocukları ile konuşma durumu, sıklığı ve konuşma konularını sorgulayan bir anket formu kullanılmıştır. Araştırma verileri sağlık ocağında yüzü yüze görüşülerek araştırmacılar tarafından toplanmıştır. İstatistiksel analizde Logistik regresyon analizi yönteminden yararlanılmıştır.

Bulgular: Anneler ve çocukları arasında cinsellik konusunda sınırlı düzeyde bir iletişim olduğu ve iletişimde çok rahat olmadıkları ve sık konuşulan konuların büyüme gelişme ile ilgili ve en az konuşulanların cinsel ilişki ile ilgili olduğu bulunmuştur. Cinsellik konusunda konuşmama konusundaki önemli faktörlerin annenin yaşının genç olması, erkek çocuğu sahip olması, geniş ailede yaşaması, sosyoekonomik düzeyinin, eşi ve kendisinin eğitim düzeyinin düşük olması, cinsel sağlık eğitiminin gerekli olmadığını düşünmesi ve yeterli bilgiye sahip olmamasıdır.

Sonuç: Hemşirelerin ailelerin cinsellik konusuna bakış açılarını değerlendirmeleri ve özellikle risk grubunda yer alan anneler ve adolesan çocuklarını daha yakından izlemeleri önemli görünmektedir.

Anahtar Sözcükler: Cinsellikle ilgili iletişim, adolesan, anne.

[†] Bu çalışma 8th Congress of the European Society of Gynecology, 10-13 Eylül 2009, Roma / İtalya' da bildiri olarak sunulmuştur.

Communication about Sexuality between Mothers and Their Adolescent Children: Mothers' Perspective

Objective: *The aim of the study is to examine the communication about sexuality between mothers and their adolescent children according to the view of mothers.*

Methods: *This is a descriptive study. The study was carried out in three primary health care centers in a city where is the Central Anatolia. The study group was 273 women who applied to the centers for using services and have boys and girls between ages 14-17. A questionnaire that questions the socio-demographic characteristics of mothers and their talking about sexual issues with their children and frequency of talking and talking subjects was used to collect data. The data were collected by researchers with face-to-face interview in centers. Logistic regression analyze was used for statistical analyses.*

Results: *It was find out that there was a limited sexual communication between mothers and their children, they were not very comfortable in communication about sexual issues and the most frequent talking topics were about growing and most infrequent ones were about sexual intercourse. The most important factors for not talking about sexual issues were young age of mothers, having boy, living in extended family, low level of socioeconomic status and low level of education of their own and husband, thinking that sexual education was not necessary and perceived their sexual knowledge was not sufficient.*

Conclusions: *It seems important that nurses should evaluate the view of the parents about sexuality and follow-up the families and adolescents who are in risk groups closer.*

Keywords: *Sexual communication, adolescent, mother.*

Giriş

Anne ve babalar, çocuklarını yetişkin yaşama hazırlamada, bilgi ve değerler aktarmada temel sorumluluğa sahip olmaları nedeni ile çocuklarının cinsel konularda eğitiminden de öncelikli olarak sorumlu kabul edilirler. Anne-baba ile adolesan çocukları arasında cinsel konularda konuşma ile ilgili çalışmalarda iletişimin çoğunlukla sınırlı düzey-

de, doğrudan olmayan yollarla ve rahat olmayan bir iletişim tarzında olduğundan söz edilmektedir (Rosenthal ve diğ. 1998, Rosenthal ve diğ. 2001, Ogle ve diğ. 2008, Bulut ve Gölbaşı 2009). Aile ve çocukları arasındaki genel iletişim örüntüsü ve başarısının cinsellik konusundaki iletişime de yansıyan önemli bir unsur olduğu belirtilmektedir (Kotva ve Schneider 1990, Feldman ve Rosenthal 2000). Adolesanlar ve gençlerin görüşlerine dayanan çalışmalarda anne-baba ile sınırlı bir iletişim olduğu bildirilmekte ve cinsellik konusundaki iletişim konularının genellikle fiziksel büyüme ve cinsel yolla bulaşan hastalıklarla (CYBH) sınırlı olduğu vurgulanmaktadır (Miller ve diğ. 1998, Gallegos ve diğ. 2007, Bulut ve Gölbaşı 2009).

Anne-baba ile cinsel konularda konuşmanın, adolesanın cinsel davranışını etkilediği yönünde bulgular vardır. Evde cinsel eğitim alan gençlerin cinsel ilişkiye daha geç başladığı ve riskli davranışlara daha az girdiği belirtilmektedir (Huebner ve Howell 2003, Wilson ve Donenberg 2004, Klein ve diğ. 2005, McDermott ve diğ. 2006, Hutchinson ve Montgomery 2007). Cinsellik konusunda ebeveyn-adolesan iletişimini ebeveynler yönünden değerlendiren çalışmaların sınırlı olduğu (Rosenthal ve diğ. 1998, Raffaelli ve Green 2003), cinsellik konusunda iletişimi yalnızca adolesanın algılayışına ve bildirimine dayalı değerlendirme ile sorunu yalnızca adolesan yönünden ele almanın önemli bir sorun olduğu belirtilmekte; adolesanın davranışının ele alınmasında çevresel bir faktör olarak anne-babanın dahil edilmesi gereği vurgulanmaktadır (Hutchinson ve Wood 2007). Aile ve gençlerin görüşlerinin karşılaştırıldığı çalışmalarda iletişimi algılama ve değerlendirmede farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Anne-babalar kendilerinin yeterli iletişim kurduklarını düşünürken, gençlerin aileleri ile ilgili değerlendirmeleri daha olumsuz yöndedir (Miller ve diğ. 1998, Gallegos ve diğ. 2007). Cinsellikle ilgili iletişim konusundaki sorunların, adolesanın aileyle bu konuda konuşma konusundaki isteksizliğinden mi yoksa ailenin bu konularda konuşma konusundaki başarısızlığı ya da isteksizliğinden mi kaynaklandığı yeterince bilinmeyen bir alandır.

Adolesan ya da gençlerin, cinsellik ve başka konularda iletişimde tercih ettiği ebeveyn genelde annedir. Kız çocuklar anneleri ile daha fazla iletişim kurmakla birlikte, erkek çocuklar da babalarından ziyade anneleri ile iletişim kurmaktadır, en sınırlı iletişim ise baba-kız arasındadır (Köker ve diğ. 1994, Dilorio ve diğ. 1999, Özcebe ve diğ. 2002, Raffaelli ve Green 2003, Ogle ve diğ. 2008, Namisi ve diğ. 2009) Gençler cinsellikle ilgili iletişim konusunda babaların annelere göre daha yetersiz olduklarını belirtmektedir (Rosenthal ve diğ. 2001). İletişim yetisini annelerin bakış açısı ile inceleyen bir çalışmada, cinsellikle ilgili seçilen konuların genelde fiziksel gelişim, üreme ve üreme sağlığı risklerine odaklandığı, psikolojik ve duygusal boyuta en az yer ayrıldığı bildirilmektedir (Rosenthal ve diğ. 1998). Cinsellikle ilgili en az konuşulan konuların cinsel ilişki ile ilgili, en fazla konuşulan konuların kız-erkek arkadaşlığı ile ilgili olduğu belirtilmektedir (Özcebe ve diğ. 2002, Ogle ve diğ. 2008).

Anneler, cinsel konularda iletişimde babalara göre daha fazla tercih edilen ebeveyn oldukları için bu çalışmada annelerin bakış açısı değerlendirilmiştir. Anne-babalar gençlerle cinsellik konusunda iletişim kurarken çocuğun cinsiyeti ve yaşı önem taşımaktadır. Genelde 14-17 yaş arası çocuklar ebeveynler tarafından cinsel konuları konuşmak için uygun yaşlar olarak tanımlanmakta ve 14 yaş öncesinin çok erken, 17 yaş sonrasında ise geç olduğu düşünülmektedir (Rosenthal ve Feldman 1999). Bu çalışmada 14-17 yaş arası çocuğu olan annelerin görüşlerine başvurulmuştur.

Amaç

Çalışmanın amacı anneler ve adolesan çocukları arasında cinsellikle ilgili iletişimi annelerin bakış açısı ile incelemektir.

Araştırma Soruları:

1. Annelerin adolesan çocukları ile cinsellik konusunda konuşma özellikleri (konuşma sıklığı, konuşmama nedenleri, konuşmayı kimin başlattığı, kendini rahat hissedip hissetmeme) nelerdir?

2. Annelerin adolesan çocukları ile cinsellik konusunda konuştukları konular nelerdir?

3. Annelerin adolesan çocukları ile cinsellik konusunda konuşmalarını ile ilgili riskler nelerdir?

Yöntem

Tanımlayıcı türdeki çalışma, İç Anadolu Bölgesi'ndeki bir ilin S ilçesindeki 6 ve 14; M ilçesindeki 25 no'lu Sağlık Ocakları'nda yapılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini, İç Anadolu Bölgesi'ndeki bir ilde bulunan üç sağlık ocağının poliklinik, enjeksiyon ya da aile planlaması bölümlerine hizmet almak amacı ile başvuran 14-17 yaş arası kız/erkek çocuğu bulunan anneler oluşturmaktadır. Örnek büyüklüğünün belirlenmesinde "bir toplumdaki oranın belirli bir doğrulukla tahmininde" önerilen (Lwanga ve Lemeshow 1991) bir tablodan yararlanılmıştır. İncelenen olayın toplumdaki yaygınlığına ilişkin bir bulgu olarak, adolesanların aileleri ile cinsel konularda konuşma durumu ile ilgili bir çalışmanın (Korkmaz Çetin ve diğ. 2008) bulgusundan (% 49.2) yararlanılmıştır. Ayrıca, % 90 güven düzeyi nde ve % 5 rölatif kesinlik dikkate alınmıştır. Bu bilgilere doğrultusunda tabloda bildirilen örnek büyüklüğünün 271 (% 50) olduğu bulunmuştur. Örnek seçiminde gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kuruma başvuran ve çalışmaya katılmayı kabul eden 273 anne araştırmanın örneğini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında annelerin sosyo-demografik özellikleri; cinsellik konusunda çocukları ile konuşma durumu, sıklığı ve konuşma konularını sorgulayan araştırmacılar tarafından oluşturulmuş bir anket formu kullanılmıştır. Sosyodemografik özelliklerle ilgili olarak; annenin yaşı, çocuğun cinsiyeti, ailenin en uzun yaşadığı yer, algılanan ekonomik durum, annenin ve babanın eğitimi sorulmuştur. Cinsel konularda konuşma ile ilgili olarak, "Adolesan çocuğunuzla cinsellik

konusunda ne sıklıkta konuşursunuz?” sorusuna asla ya da nadiren yanıtı verenler “konuşmuyor” ve sıklıkla ya da her zaman yanıtını verenler “konuşuyor” olarak ikili şekle dönüştürülmüştür. Annelerin konuşma sıklığı, cinsel konularda konuşurken kendini ne kadar rahat hissettiği, hangi konularda ve ne sıklıkta konuştuğu ve cinsellik konusunda eğitimin gerekliliği ve eğitimin öncelikle kimin sorumluluğu olduğu konusundaki düşüncesi ve cinsellikle ilgili konularda algılanan bilgi durumu sorgulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma öncesi sağlık ocakları bölgesinde araştırma yapabilmek için il sağlık müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır. Annelere araştırma ile ilgili açıklama yapılarak sözlü onamları alınmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul etmeyen anne olmamıştır. Araştırma verileri 21-28 Mayıs 2008 tarihleri arasında sağlık ocağında ayrı bir odada annelerle yüz yüze görüşülerek araştırmacılar tarafından toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

SPSS 10.0 programından yararlanılmıştır. Ortalama ve yüzde hesaplamalarından, X^2 , Student t testi ve Logistik regresyon analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Binary Logistik regresyonda “annelerin çocuğu ile cinsel konularda konuşma durumu” bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

Sınırlılıklar

Çalışma bulguları yalnızca çalışmanın yapıldığı sağlık ocaklarına belirtilen tarihlerde başvuran annelerle sınırlıdır, topluma genellenemez.

Bulgular

Anneler ve adolesan çocukları arasında cinsellikle ilgili iletişimi, annelerin bakış açısı ile değerlendiren çalışmaya katılan 273 anneden elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Çalışma kapsamına alınan annelerin yaş ortalaması 39.89 ± 5.43 olarak bulunmuştur ve 14–17

yaşları arasındaki çocukların % 46.5’i erkektir. Annelerin % 87.5’inin çekirdek aileye sahip olduğu, % 62.3’ünün ekonomik durumunu “orta” olarak değerlendirdiği, % 75.1’inin okuryazar değil/ ilkököl mezunu ve eşlerin % 55.4’ünün okuryazar değil/ ilkököl mezunu olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Çalışmadaki annelerin % 41.0’i çocuğu ile cinsellik konusunda asla görüşmediği ya da nadiren görüştüğünü bildirmiştir. Görüşmeme nedenlerinin öncelikle nasıl başlayacağını bilememe (%17.2), çocuğun konuşmak istememesi (%14.3) ve konuşmak için erken olduğunu düşünme (%14.3) ve yeterli bilgi sahibi olmadığını düşünme (%11.4) olduğu bildirilmiştir. Annelerin % 78.4’ü

Tablo 1: Annelerin Sosyo-Demografik Özellikleri (N=273)

Sosyo-Demografik Özellikler	Ortalama	SS
Yaş	39.8	0.54
	Sayı	%
Çocuğun cinsiyeti		
Kız	118	43.2
Erkek/ Her iki cinste	155	56.8
Aile tipi		
Çekirdek	239	87.5
Geniş	34	12.5
Algılanan ekonomik durum		
Çok iyi / İyi	78	28.6
Orta	170	62.3
Kötü	25	9.2
Annenin eğitimi		
Okur-yazar değil / İlkokul	205	75.1
Ortaokul	27	9.9
Lise	31	11.4
Üniversite	10	3.7
Eşin eğitimi		
Okur-yazar değil / İlkokul	151	55.3
Ortaokul	37	13.6
Lise	55	20.1
Üniversite	30	11.0

cinsel konularda çocuğun bilgilenebilmesi gerektiğini ve çoğunluğunun (% 67.8) bu bilgilendirmede sorumluluğun ailede olduğunu ve % 67.0'nın cinsel konularda çocuğunu bilgilendirmeye yete-

cek bilgiye sahip olduğunu düşündüğü bulunmuştur. Annelerin çocukları ile cinsel konularda konuşma özelliklerine bakıldığında, cinsellik konusunda konuşmaya genellikle annenin başladığı

Tablo 2: Annelerin Çocukları ile Cinsel Konularda İletişim Konusundaki Düşünceleri, Algılanan Bilgi Durumu ve Konuşma Özellikleri* (N=273)

Cinsellik konusunda görüşme sıklığı	Sayı	%
Asla/Nadiren	112	41.0
Sıklıkla/Her zaman	161	59.0
Asla / Nadiren konuşma nedeni (n=112)		
Nasıl başlayacağını bilememe	47	17.2
Çocuğun konuşmak istememesi	39	14.3
Erken olduğunu düşünme	39	14.3
Bilgi sahibi olmama	31	11.4
Çocuğun zaten bildiğini düşünme	26	9.5
Görevi olmadığını düşünme	21	7.7
Geç olduğunu düşünme	7	2.6
Diğer (çocuk anne dışında bir aile bireyi ile konuştuğu için)	18	6.6
Cinsellik konusunda genellikle konuşmaya başlayan kişi		
Anne	158	57.9
Çocuk	54	19.8
Anne/ Çocuk eşit olarak	61	22.3
Cinsellik konusunda konuşmaya tepki		
Çocuk istemiyor	134	49.1
Her ikisi de istemiyor	105	38.5
Anne istemiyor	34	12.5
Cinsellik konuşurken kendini rahat hissetme		
Hiç rahat değil	59	21.6
Kısmen rahat	135	49.5
Çok rahat	79	28.9
Cinsellik konuşurken çocuğun kendini rahat hissetmesi		
Hiç rahat değil	101	37.0
Kısmen rahat	116	42.5
Çok rahat	56	20.5
Çocuğun cinsel konuda bilgilenebilmesi		
Gerekli	214	78.4
Gerekli değil	59	21.6
Cinsel konuda bilgilendirme sorumluluğu kime ait		
Aile	185	67.8
Okul	88	32.2
Cinsellik konusunda kendi bilgi durumunu algılama		
Yeterli	183	67.0
Yetersiz	90	33.0

* Son altı aydaki konuşma durumu sorgulanmıştır.

(% 57.9), çocuğun cinsellik konusunda konuşmayı istemediği (% 49.1), annenin (% 49.5) ve çocuğun (% 42.5) cinsellik konusunda konuşurken “kısmen rahat” olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Ayrıca annelerin adolesan çocukları ile iletişimlerini genel olarak nasıl değerlendirdikleri sorgulanmış ve annelerin % 56.8’i iletişimlerini “iyi” % 27.8’i “orta” ve % 6.4’ü ise “kötü” olarak değerlendirmiştir (Tablo 2).

Annelerin çocukları ile konuştukları cinsel konular incelendiğinde, sıklıkla/ her zaman konuşulan konular arasında cinsellik konusundaki aile değerleri (% 33.0), ergenlikteki vücuttaki değişiklikler (% 30.4) ve erkek/ kız arkadaşla ilişkilerin (% 30.4) öncelikli konular olduğu görülmüştür. Asla/ nadiren görüşülen konuların ise öncelikli olarak gebeliği önleyici yöntem kullanımı (% 95.6), cinsel yolla bulaşan hastalıklar (% 95.0), evlilik öncesi cinsel ilişki (% 89.8) ve gebeliğin nasıl oluştuğu (% 89.0) olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Annelerin çocukları ile cinsel konularda konuşup konuşmama durumu ile ilişkili faktörler incelendiğinde; annenin yaşı, çocuğun cinsiyeti, aile tipi, ekonomik durum, anne ve babanın eğitim durumu, çocuğa cinsel konularda bilgi verilip verilmemesi ile ilgili düşünceler, cinsel konularda

bilgilendirme sorumluluğunun kime ait olduğu konusundaki düşünceler ve annenin cinsel konularda kendi bilgisini algılama durumu istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4). Yaşı ileri olan, adolesan çocuğu kız olan, çekirdek ailede yaşayan, ekonomik durumu iyi, eğitimi ortaokul ve daha yüksek olan, adolesanlara cinsel konularda bilgi verilmesi gerektiğini ve bu sorumluluğun ailede olduğunu düşünen ve cinsel konularda kendi bilgi durumunu yeterli bulan annelerin çocukları ile cinsel konularda konuşma oranı daha yüksek bulunmuştur.

Logistik regresyon analizi sonucuna göre, annenin yaşı (OR: 1.073), çocuğun cinsiyeti (OR: 2.827), aile tipi (OR: 2.829), ekonomik durum (OR: 2.340), babanın eğitim durumu (OR: 2.299), annenin çocuğa cinsel konularda bilgi verilip verilmemesi konusundaki görüşü (OR: 2.533) ve cinsel konularda kendi bilgi durumunu algılaması (OR: 6.132) annelerin çocukları ile cinsel konularda konuşmama durumu ile ilişkili önemli risk faktörlerdir ($p<0.05$) (Tablo 4).

Araştırmaya katılan annelerin genel iletişim durumunun çocukları ile cinsel konularda konuşma durumu ile ilişkili olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$) (Tablo 4).

Tablo 3: Annelerin Çocukları ile Konuştukları Cinsel Konuların Dağılımı*

Gelişme ve Sosyal Konular	Asla/Nadiren	Bazen	Sıklıkla/Her zaman
	S (%)	S (%)	S (%)
Ergenlikte vücuttaki değişiklikler	95 (34.8)	95 (34.8)	83 (30.4)
Evlilik öncesi cinsel ilişki	245 (89.8)	20 (7.3)	8 (2.9)
Cinsellik konusunda aile değerleri (Ayıp/ Günah vb.)	124 (45.4)	59 (21.6)	90 (33.0)
Erkek-kız arkadaşla ilişkileri	123 (45.0)	67 (24.5)	83 (30.4)
Güvenli Cinsellik			
Gebeliğin nasıl oluştuğu	246 (89.0)	20 (7.3)	10 (3.7)
Gebeliği önleyici yöntem kullanımı	261 (95.6)	8 (2.9)	4 (1.5)
Cinsel yolla bulaşan hastalıklar	243 (89.0)	17 (6.2)	13 (4.8)

* Son altı aydaki konuşma durumu sorgulanmıştır

Tablo 4: Annelerin Çocukları ile Cinsel Konularda Konuşma Durumu ile İlgili Risk Faktörlerinin Logistik Regresyon Analizi

Risk Faktörleri	Cinsel Konularda Konuşma Durumu				
	Cinsel Konularda Konuşma		Önemlilik testi	OR	%95 CI
	Asla/Nadiren Ort.±SS	Sıklıkla/Her zaman Ort.±SS			
Yaş	39.20±5.49	40.88±5.22	t: -2.523 p: 0.012*	1.073	1.005 –1.146 p: 0.034*
Çocuğun cinsiyeti	S (%)	S (%)			
Kız	38 (32.2)	80 (67.8)	X ² : 6.686	2.827	1.501–5.325 p: 0.001**
Erkek/Her ikisi (1)	74 (47.7)	81 (53.3)	p: 0.013*		
Aile tipi					
Çekirdek	91 (38.1)	148 (61.9)	X ² : 6.904	2.829	1.111–7.201 p: 0.029*
Geniş (1)	21 (38.2)	13 (38.2)	p: 0.009**		
Ekonomik durum					
İyi	18 (23.1)	60 (76.9)	X ² : 14.540	2.340	1.116–4.905 p: 0.024*
Orta/Kötü (1)	94 (48.2)	101 (51.8)	p: 0.000***		
Anne eğitimi					
Okur-yazar değil/İlkokul (1)	95 (46.3)	110 (53.7)	X ² : 9.612	1.865	0.759–4.580 p: 0.174
Ortaokul ve üstü	17 (25.0)	51 (75.0)	p: 0.002**		
Eşin eğitimi					
Okur-yazar değil/İlkokul (1)	63 (41.7)	88 (58.3)	X ² : 0.068	2.299	1.127–4.688 p: 0.022*
Ortaokul ve üstü	49 (40.2)	73 (59.8)	p: 0.795		
Genel iletişim					
İyi	66 (36.9)	113 (63.1)	X ² : 3.708	1.496	0.787–2.844 p: 0.219
Orta/Kötü (1)	46 (48.9)	48 (51.1)	p: 0.054		
Cinsel bilgi gereği					
Gerekli	76 (35.5)	138 (64.5)	X ² : 12.433	2.533	1.117–5.455 p: 0.018*
Gereksiz (1)	36 (61.0)	23 (39.0)	p: 0.000***		
Sorumluluk					
Aile	57 (31.3)	125 (68.7)	X ² : 21.264	1.921	0.981–3.760 p: 0.057
Okul (1)	55 (60.4)	36 (39.6)	p: 0.000***		
Algılanan bilgi					
Yeterli	49 (26.8)	134 (73.2)	X ² : 46.587	6.132	3.166–11.875 p: 0.000***
Yetersiz (1)	63 (70.0)	27 (30.0)	p: 0.000***		

* p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

(1): Risk olarak tanımlanan değişkenler.

Tartışma

Çalışmadaki annelerin % 41.0'ı çocuğu ile cinsellik konusunda asla görüşmediğini ya da /nadiren görüştüğünü bildirmiştir. Rosenthal ve Feldmen (1999), Avusturalya'daki aileler ve çocukları arasında cinsellik konusunda konuşmanın oldukça sınırlı olduğunu bildirmektedir. Bunun yanında Jordan ve diğ. (2000)'nin ABD' de yaptığı çalışmada, anne-babaların çoğunluğu (% 94.0) çocukları ile cinsellikle ilgili konuştuklarını bildirmişlerdir. Ege ve diğ. (2008)'nin çalışmasında, gençlerin aileleri ile cinsel konularda konuşma oranı (% 40) çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Bulut ve Gölbaşı (2009)'nın çalışmasında, genç kızlar anneleri ile cinsellik konusunda sınırlı bir iletişimleri olduğunu bildirmektedir. Annelerin çocukları ile cinsellik konusunda konuşma durumu konusunda ülkeler arasında farklılıklar olabildiğini söyleyebiliriz. Ülkemizde annelerin önemli bir bölümü çocukları ile cinsel konularda hiç konuşmamakta ya da nadiren konuşmaktadır. Ülkemizdeki gençlerin cinsel konularda bilgilenmede, aile dışı kaynakların yaygın olarak kullanıldığını düşünebiliriz. Bu durum da doğru bilgiler elde etme ve doğru kararlar vermede sorunlar yaşanabileceğini düşündürmektedir.

Annelerin çocukları ile cinsellik konusunda görüşmeme nedenleri ile ilgili olarak elde edilen konuşmaya nasıl başlayacağını bilememe, kendini bu konularda bilgisiz hissetme ya da konuşmak için erken olduğunu düşünmesi yönündeki bulgular annenin adolesan cinselliği konusunda bilgi ve desteğe gereksinimi olduğunu düşündürmektedir. Cinsel konularda konuşma konusunda hem annenin hem de çocuğun "kısmen rahat" olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Raffaelli ve Green (2003)'in çalışmasında, ailenin cinsel konularda iletişiminde genellikle doğrudan olmayan iletişim yollarının seçildiği belirtilmektedir. Bulut ve Gölbaşı (2009)'nın çalışmasında, kızlar anneleriyle cinsel konularda konuşma konusunda kendilerini rahat hissetmediklerini belirtmiştir. Ailenin çocuğun cinsellik eğitimindeki önemi ve aile ile

cinsellik konusundaki iletişimin adolesanın cinsel sağlık durumuna olumlu etkisi çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır (Dittus ve Jaccard 2000, Huebner ve Howell 2003, Aspy ve diğ. 2007). Cinsellik konusunda iletişimin karşılıklı olduğu ve her iki tarafında istekli olduğu durumlarda (Rosenthal ve diğ. 1998), ayrıca iletişimin daha sık gerçekleştiği ve derinlemesine olduğu (Martino ve diğ. 2008) durumlarda cinsellik konusundaki doğru bilgilerin paylaşılması yönünden daha etkili bir iletişim olduğundan söz edilmektedir. Jordan ve diğ. (2000)'nin ABD' de gerçekleştirdiği çalışmada ebeveynlerin çoğunluğu (% 65.0) çocukları ile cinsellik konusunda iletişimde rahat olduklarını bildirmiştir. Karşılaştırmalı bir çalışmada gençlerle cinsellik konusunda konuşmanın Müslüman toplumlarda Hristiyan toplumlara göre oldukça sınırlı olduğu belirtilmiştir (Namissi ve diğ. 2009). İletişim konusundaki farklılığın kültürel farklılıktan kaynaklandığı söylenebilir. Cinsel konuların konuşulması konusunun hem anne hem adolesan yönünden isteksizlik yaratıcı ve rahatsızlık verici olmasında, cinsel konuların çoğu toplumda (Sandfort ve Ehrhardt 2004) olduğu gibi toplumumuzda da (İnce ve diğ. 2006, Ege ve diğ. 2008) tabu olarak kabul edilmesi önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. Anneler ve adolesan annelerinin görüşlerinin incelendiği niteliksel bir çalışmada, cinselliğin tabu olarak görülmesinin cinsellik konusunda konuşmada önemli bir engel olduğu belirtilmektedir (Annie Kao ve diğ. 2007). Annelerin ve adolesanların da cinsellik konusunda karşılıklı konuşma konusunda yeterince istekli ve rahat olmaları, cinsellik konusunda anne-çocuk iletişiminde sorun olduğunu göstermektedir. Bu da adolesanın cinsel yaşamında ve dolayısıyla cinsel sağlık durumunda olumsuz etkisi olabilecek bir durum olarak değerlendirilebilir.

Çalışmamızda, annelerin çoğunluğunun cinsel konularda çocuğunun bilgilenmesi gerektiğini (% 78.4) ve bu bilgilendirmede sorumluluğun ailede olduğunu (% 67.8) ve cinsel konularda çocuğunu bilgilendirmeye yetecek bilgiye sahip olduğunu (% 67.0) düşündüğü bulunmuştur. ABD'de

ailelerle yapılan bir çalışmada çocukların cinsellik eğitiminde temel sorumluluğun ailede olduğu bildirilmiştir (Jordan ve diğ. 2000). Rob ve diğ. (2006)'nin Bangladeş'te yapılan bir çalışmada, anne-babaların cinsel konularda eğitime olumlu baktıkları ancak, önemli bilgi eksiklikleri olduğu ve bu konudaki sorumluluklarının farkında olmadıkları bildirilmektedir. Çalışmamızda yukarıda belirtildiği gibi anneler ve çocukları arasında cinsel konularda konuşma oranı (% 41.0) çok yüksek değildir. Ancak annelerin cinsel eğitimin gerekliliğine inanması, ailede sorumluluk olduğunu kabul etmesi ve bilgi sahibi olma konusundaki oranın yüksekliği adolesanların cinsel sağlık eğitimine ailelerin katkısının geliştirilmesine yönelik olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Annelerin çocukları ile konuştıkları cinsel konular incelendiğinde, sık konuşulan öncelikli konuların cinsellik konusundaki aile değerleri, ergenlikteki vücuttaki değişiklikler ve erkek/kız arkadaşla ilişkiler, asla-nadiren görüşülen konuların ise öncelikle gebeliği önleyici yöntem kullanımı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, evlilik öncesi cinsel ilişki ve gebeliğin nasıl oluştuğu olduğu görülmüştür (Tablo 3). Başka çalışmalarda da öncelikle konuşulan konuların fiziksel gelişim ve büyüme ile ilgili olduğu bildirilmektedir (Miller ve diğ. 1998, Rosenthal ve diğ. 1998, Gallegos ve diğ. 2007). Cinsel ilişki ile ilgili konuların genel olarak iletişimde daha az yer aldığı belirtilmektedir (Rosenthal ve diğ. 1998, Özcebe ve diğ. 2002, Ogle ve diğ. 2008). Benzer şekilde başka çalışmalarda da iletişimde genelde büyüme gelişme ve sosyal konuların yer aldığı; cinsel ilişki, gebelik ve CYBH' ye daha az yer verildiği vurgulanmaktadır (Rosenthal ve Feldmen 1999, Raffaelli ve Green 2003, Bulut ve Gölbaşı 2009). Gençlerin büyüme gelişmesinin, cinsel ilişki konusundan daha kolay paylaşılabilir tabu olmayan bir konu olması, bu konuların genel olarak cinsellik konusunda konuşma konuları içinde öncelikle yer almasını açıklayabilir. Gençlerde özellikle riskli cinsel davranışlar yönünden önem taşıyan cinsel ilişki, gebelik ve CYBH konularına anne ile ko-

nuşmalarda yeterince yer verilmemesi önemli bir bulgudur. Çünkü bu konularda yeterli bilgi ve rehberlik alamama gençlerin riskli cinsel davranışlara yönelmelerine yol açabilir.

Annelerin çocukları ile cinsel konularda konuşup konuşmama durumu ile ilişkili faktörler incelendiğinde; genç yaşta olan, adolesan çocuğu erkek ya da her iki cinsiyette olan, geniş ailede yaşayan, ekonomik durumu kötü olan, kendisi ve eşinin eğitimi ilkökul ya da daha az olan, çocuğa cinsel konularda bilgi verilmesini gerekli bulmayan ve bilgilendirme sorumluluğunun aileye ait olmadığını düşünen ve cinsellik konusunda kendi bilgisini yetersiz bulan annelerin cinsel konularda çocukları ile konuşma oranı daha düşük bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4). Logistik regresyon analizi sonucunda ise annelerin çocukları ile cinsellik konusunda konuşmama riskini arttıran faktörlerin annenin yaşının genç olması (1.0 kat), annenin adolesan çocuğunun erkek olması ya da her iki cinsiyetten çocuğun olması (2.8 kat), geniş ailede yaşama (2.8 kat), ekonomik durumun kötü olması (2.3 kat), eşin eğitiminin ilkökul ya da daha az olması (2.2 kat), çocuğa cinsel konularda bilgi verilmesini gerekli bulmama (2.5 kat) ve cinsellik konusunda kendi bilgisini yetersiz bulmanın (6.1 kat) olduğu saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4). Araştırmaya katılan annelerin genel iletişim durumunun çocukları ile cinsel konularda konuşma durumunda önemli bir faktör olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$) (Tablo 4).

Genç annelerin deneyimsizliğine bağlı olarak adolesan çocuğu ile iletişim konusunda sorun yaşayabileceği düşünülebilir. Ya da geniş aile içinde cinselliğe yönelik geleneksel bakış açısının oluşturacağı baskı ortamında adolesan çocuğu ile cinsellik konusunu konuşmasının hoş karşılanmaması ile mücadele edemediğini de düşünebiliriz. Çalışmamızda kız çocukların anneleri ile cinsel konularda konuşma oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Adolesan çocuğun kız olmasının cinsellik konusunda ebeveyn ile konuşmayı arttıran olumlu bir faktör olduğunu bildiren araştırma bulguları çalış-

ma bulgumuzu desteklemektedir (Rosenthal ve Feldman 1999, Raffaelli ve Green 2003, Pluhar ve diğ. 2008, Namisi ve diğ. 2009). Ailede

adolesan çocuğun erkek ya da her iki cinsiyette çocuk olmasının iletişimi olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Raffaelli ve Green (2003)'nin çalışmasında, evde erkek kardeş olmasının cinsellik konusundaki iletişimi azalttığı bildirilmesi çalışma bulgumuzu desteklemektedir. Aras ve diğ. (2007)'nin çalışmasında, erkek çocukların cinsel ilişkiye daha erken başladığı ve ilk cinsel ilişkide kondom kullanmadığı bildirilmektedir. Erkek çocukların cinsellik konusundaki bilgilere aile dışı kaynaklardan elde etmesi olasılığının olduğu ve riskli cinsel davranışlar yönünden kızlara göre daha fazla risk altında olduğu söylenebilir. Çalışmamızda geniş ailede yaşamının cinsel konularda konuşmayı olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Geniş ailenin geleneksel yapısının ve aile büyüklerinin etkisinin cinsel konularda konuşmayı tabu olarak algılama olasılığını arttırabileceğini söyleyebiliriz. Bu nedenle geleneksel aile yapısının anne ve adolesan çocuğu arasında cinsel konularda konuşmama yönünde etkili olduğu düşünülebilir. Ekonomik durumun kötü olması cinsellik konusunda konuşmama yönünden risk faktörü olarak bulunmuştur. Bazı çalışmalarda sosyoekonomik yönden dezavantajlı konumda olan ailelerde cinsellik konusundaki iletişimin daha zayıf olduğu bildirilmektedir (Raffaelli ve Ontai 2001, Raffaelli ve Green 2003, Namisi ve diğ. 2009). Anne-babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasının cinsellik konusunda konuşmayı olumlu yönde etkileyen bir faktör olduğunun diğer yazarlar tarafından da belirtilmesi (Raffaelli ve Green 2003, Namisi ve diğ. 2009), çalışma bulgumuzu destekleyicidir. Cinsel konularda bilgi verilmesini gerekli bulmama ve sorumluluğun ailede olmadığını düşünme cinsel konularda konuşmama yönünden risk faktörleridir. Bu şekilde düşünmenin cinselliği tabu olarak algılama ile bağlantılı olabileceği düşünülebilir. Cinsellik konusunda kendi bilgi durumunu yeterli bulmama cinsel konularda çocuğu ile konuş-

mayı olumsuz yönde etkilemektedir. Guilamo-Ramos ve diğ. (2008)'nin çalışmasında, annenin cinsel konularda kendini bilgili hissetmesi ve iletişimde rahat hissetmenin cinsel konularda konuşmayı olumlu yönde etkilediği bildirilmiştir. Ailelerin cinsellik konusunda eğitim yapma konusunda bilgilendirilmesinin adolesan ile cinsellik konusundaki iletişimini olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir (Klein ve diğ. 2005). Medyada adolesan cinselliği ile ilgili haber ve bilgilerle karşılaşmanın cinsellik konusunda konuşmayı olumlu yönde etkilediği bildirilmektedir (DuRant ve diğ. 2006). Bilgi sahibi olmanın farkındalık ve kendine güveni arttıracağı düşünülürse annelerin çocukları ile cinsel konularda konuşma olasılığını arttırması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir.

Çalışmamızda, annelerin genel iletişim durumunun çocukları ile cinsel konularda konuşma durumu ile ilişkili bulunmaması, genel iletişim başarısının cinsellik konusundaki iletişimi etkilediğini bildiren çalışmaların (Kotva ve Schneider 1990, Feldman ve Rosenthal 2000) bulguları ile gelişmektedir. Farklılık cinsellik konusunun kültürel bir konu olması ile açıklanabilir. Annelerin çocukları ile genel iletişiminin cinsellik konusunu konuşma durumuna yansıyan bir özellik taşımadığı ve anneler ve çocukları arasındaki iletişim sıklığı ve kalitesinin cinsellik boyutu ile ayrı olarak ele alınmasının gereceği söylenebilir.

Sonuç

Anneler ve adolesan çocukları arasındaki iletişimin sınırlı düzeyde ve rahat olmayan tarzda olduğu ve konuşma konularının da ağırlıklı olarak büyüme-gelişme ile ilgili olduğu ve cinsel ilişki ile ilgili konuların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Çocuklarının cinsel sağlık durumunda olumsuz değişiklik yönünden risk grupları olan; genç yaşta, erkek çocuğa sahip, geniş ailede yaşayan, sosyo-ekonomik düzeyi düşük, eşi ve kendisinin eğitim düzeyi düşük annelerin özellikle birinci basamak sağlık hizmetlerinde hemşireler

tarafından daha yakından izlenmesini önerebiliriz. Bunun yanında hemşirenin ailenin cinsellik konusuna bakış açısı ve aile içinde gençlerin cinsellik eğitimi konusundaki görüşleri ve cinsellik konusundaki bilgi durumunu değerlendirmelerini ve anneleri olası riskler ve gençlerin cinsel sağlık eğitimi konusunda bilgilendirilmesi ve desteklenmesini önerebiliriz.

Yazarların Katkıları

Çalışma tasarımı: B A, E E, Ç A

Veri toplama ve/ veya analizi: B A, D B, N D

Makalenin hazırlanması: BA, EE, ÇA, DB, ND

Kaynaklar

Aras S, Semin S, Günay T, Orcm E, Ozan S (2007) Sexual attitudes and risk taking behaviors of high school students in Turkey. *Journal of School Health* 77, 359-366.

Aspy CB, Vesely SK, Oman RF, Rodine S, Marshall L, McLeroy K (2007) Parental communication and youth sexual bahaviour *Journal of Adolescent* 30(3), 449-66.

Annie Kao T-S, Guthrie B, Loveland-Cherry C (2007) An intergenerational approach to understanding Taiwanese American adolescent girls' and their mothers' perceptions about sexual health. *Journal of Family Nursing* 13(3), 312-332.

Bulut F, Gölbaşı Z (2009) Adolesan kızların cinsellikle ilgili konularda anneleri ile olan iletişimlerinin değerlendirilmesi. *TAF Prev Med Bull* 8 (1), 27-36.

Dittus PJ, Jaccard J (2000) Adolescents' perceptions of maternal disapproval of sex: Relationship to sexual outcomes. *Journal of Adolescent Health* 26, 268-278.

Dilorio C, Kelley M, Hockenberry-Eaton M (1999) Communication about sexual issues: Mothers, fathers and friends. *Journal of Adolescent Health* 24, 181-189.

DuRant RH, Wolfson M, LaFrance B, Balkrishnan R, Altman D (2006) An evaluation of a mass media campaign to encourage parents of adolescents to talk to their children about sex. *Journal of Adolescent Health* 38(3), 298.e1-298.e9

Ege E, Akın B, Altuntuğ K (2008) Opinions of midwifery students on adolescent sexuality and reproductive health in Turkey. *Social Behaviour & Personality* 36(7), 965-972.

Feldman SS, Rosenthal DA (2000) The effect of communication characteristics on family members' perceptions of parents as sex communicators. *Journal of Res Adolesc* 10, 119-150.

Gallegos EC, Villarruel AM, Gomez MV, Onofre DJ, Zou Y (2007) Research brief: Sexual communication and knowledge among Mexican parents and their adolescent children. *Journal of Association of Nurses In Aids Care* (18) 2, March, 28-34.

Guillamo-Ramos V, Jaccard J, Dittus P, Collins S (2008) Parent-adolescent communication about sexual intercourse: an analysis of maternal reluctance to communicate. *Health Psychology* 27(6), 760-9.

Huebner AJ, Howell LW (2003) Examining the relationship between adolescent sexual risk-taking and perceptions of monitoring, communication, and parenting styles. *Journal of Adolescent Health* 33, 71-78.

Hutchinson MK, Montgomery AJ (2007) Parent communication and sexual risk among African Americans. *Western Journal of Nursing Research* (29) 6, 691-707.

Hutchinson MK, Wood EB (2007) Reconceptualizing adolescent sexual risk in a parent-based expansion of the theory of planned behavior. *Journal of Nursing Scholarship* (39)2, 141-146.

İnce N, Uğurlu F, Özyıldırım B (2006) Effectiveness of various educational methods on AIDS and stigma in adolescent in the Silivri district of İstanbul. *İstanbul Medical Faculty Journal* 69(3), 63-69.

Jordan TR, Price JH, Fitzgerald S (2000) Rural parents' communication with their teen-agers about sexual issues. *Journal of School Health* 70(8), 338-44.

Klein JD, Sabaratnam MPH, Pazos B, Auerbach MM, Havens CG, Brach MJ (2005) Evaluation of parents as primary sexuality educators program. *Journal of Adolescent Health* 37, 894-899.

Kotva HJ, Schneider HG (1990) Those "talks": General and sexual communication between mothers and daughters. *Journal of Social Behavior* 5, 603-613.

Korkmaz Çetin S, Bildik T, Erermiş S, Demiral N, Özbaşaran B, Tamar M, Aydın C (2008) Erkek

ergenlerde cinsel davranış ve cinsel bilgi kaynakları: Sekiz yıl arayla değerlendirme. *Türk Psikiyatri Dergisi* 19(4), 390-397.

Köker S, Evrengöl S, Canat S (1994) Ergenlerin ana babaları ile iletişimlerini algılama düzeyleri. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi* 1(2), 75-78.

Lwanga SK, Lemeshow S (1991) *Sample size determination in health studies-A practical manual*. World Health Organization, Geneva.

Martino SC, Elliot MN, Corona R, Kanouse DE, Schuster MA (2008) Beyond the "big talk": The roles of breadth and repetition in parent-adolescent communication about sexual topics. *Pediatrics* 121(3), e612-8.

Miller KS, Kotchick BA, Dorsey S, Forehand R, Ham AY (1998) Family communication about sex: What are parents saying are their adolescents listening? *Family Planning Perspectives* (30)5, 218-222.

McDermott Sales J, Milhausen RR, Wingood GM, DiClemente RJ, Salazar LF, Crosby RA (2006) Validation of a parent-adolescent communication scale for use in STD/HIV prevention interventions. *Health Education & Behavior* DOI: 10.1177/1090198106293524.

Namisi FS, Flisher AJ, Overland S, Bastien S, Onya H, Kaaya S, Aaro LE (2009) Sociodemographic variations in communication on sexuality and HIV/AIDS with parents, family members and teachers among in-school adolescents: A multi-site study in Tanzania and South Africa. *Scandinavian Journal of Public Health* Jun;37 Suppl 2: 65-74.

Ogle S, Glasier A, Riley SC (2008) Communication between parents and their children about sexual health. *Contraception* 77, 283-288.

Özcebe H, Sömez R, Akıncı Ö, Baycu Ş, Karavaş D, Kargın S, Mahmut Ö, Öz ÖÖ (2002) Adölesanlar ve anneleri arasındaki iletişim. [Electronic version]. *Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni* 23(3).

Pluhar EI, DiIorio CK, McCarty F (2008) Correlates of sexuality communication among mothers and 6-12-year-old children. *Child Care Health Dev* 34(3), 283-90.

Raffaelli M, Green S (2003) Parent-adolescent communication about sex: Retrospective reports by Latino College Student. *Journal of Marriage and Family* 65(May), 474-481.

Raffaelli M, Ontai (2001) "She's 16 years old and there's boys calling over to the house": An exploratory study of sexual socialization in Latino families. *Culture, Health, and Sexuality* 3, 295-310.

Rob U, Ghafur T, Bhuiya I, Talukder N (2006) Reproductive and sexual health education for adolescents in Bangladesh: Parents' view and opinion. *International Q Community Health Education* 25(4), 351-65.

Rosenthal DA, Feldman SS (1999) The importance of importance: The differentiated nature of parent-adolescent communication about sexuality. *Journal of Adolescence* 22, 835-852.

Rosenthal DA, Feldman SS, Edwards D (1998) Mum's the word: Mothers' perspectives on communication about sexuality with adolescents. *Journal of Adolescence* 21, 727-743.

Rosenthal DA, Senserrick T, Feldman S (2001) A typology approach to describing parents as communicators about sexuality. *Archives of Sexual Behavior* 30(5), 463-482.

Sandfort, T, Ehrhardt, A (2004) Sexual health: A useful public health paradigm or a moral imperative? *Archives of Sexual Behavior* 33(3), 181-187.

Wilson HW, Donenberg G (2004) Quality of parent communication about sex and its relationship to risky sexual behavior among youth in psychiatric care: A pilot study. *J Child Psychol Psychiatry* 45(2), 387-395.